

การส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

Encouragement of elders' abilities in Koh Sub-district, Li District, Lamphun Province.

เสาวรีย์ บุญสา | Saowaree Boonsa¹

นิสาชล พรหมดี | Nisachon Promdee²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบเจาะจง จำนวน 72 คน มีวิธีดำเนินการโดยเครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย (1) แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลก้อ (2) ประเด็นการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Focus group Discussion) คณะกรรมการดำเนินงานจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลก้อ มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจาก 3 ส่วน คือ การทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารบริบทและแผนงานโครงการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

ผลการศึกษาพบว่า 1) เทศบาลตำบลก้อยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม แต่กระบวนการดำเนินงานที่ผ่านมาเทศบาลไม่เคยละทิ้งในเรื่องของการดูแลและพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุทุก ๆ ปีจะมีการส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมและงบประมาณเสมอในการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุ เช่น การอบรมให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีความต้องการ รวมทั้งเทศบาลได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ทุกหน่วยงานได้ให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เช่น การตรวจสุขภาพ การส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น 2) สำหรับประเด็นการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ โดยวิธีการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า เทศบาลควรมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการ ด้วยเหตุผลคือ (1) เป็นการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ (2) สร้างคุณค่าในตัวของผู้สูงอายุในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมอย่างเกื้อกูล (3) สร้างโอกาสในการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุกับกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชน และ (4) ผู้สูงอายุยังคงมีศักยภาพ ประสบการณ์ชีวิตที่จะช่วยเหลือชุมชนส่วนรวมและร่วมพัฒนาชุมชนได้ตามสมควร และประเด็นการส่งเสริมที่ควรเริ่มดำเนินการ คือ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาความรู้ และกิจกรรมการพัฒนาด้านสังคม

คำสำคัญ : การส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

² อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Abstract

The objective of this qualitative research is to elevate the elderly's potential in Koh Subdistrict, Li District, Lamphun Province. The number of 72 samples were purposively selected. The instruments used in this study consisted of two sections including, firstly, the questionnaires of understanding in elderly self-management and developing potential of the elderly who have lived in Koh Sub-district. Secondly, the focus group discussion was performed in purposely selected group including the operation board of elderly's school establishment and the district municipality officers. Furthermore, the data analysis of this research was used the information from three section including literature review, document review, and planning document of elderly's school establishment from Koh district municipality, Li District, Lamphun Province.

The findings of this research were: 1) Koh Sub-district municipality did not have a clearly certain policy for elderly's school establishment. Although the elderly's school has not established, the district municipality did not remain inactive about ageing problem in this area. The activities for improving the elder abilities have been organized annually. Moreover, the budget for other beneficial activities for the elderly was also set up, such as general health care training for the elderly, annual health checkup, elderly career promotion. 2) the results from the questionnaires and the focus group discussion found that the elderly's school should establish, officially, by the municipality. There are so many reasons for elderly's school establishment including (1) this school will increase the opportunity for lifelong learning of the ageing population; (2) this will make the elderly proud to be part of the society; (3) moreover, the elderly's school will be used as the place for communicating and exchanging the knowledge and experiences between the elderly and young people; and (4) They thought that the elderly still had the potential and long experiences, which's helpful for developing the society. Finally, the important points for the elderly, which should urgently begin in the aging population, were career promotion, health promotion, knowledge development, and social development activities.

Keyword : Encouragement of elders' abilities

บทนำ

การสูงวัยของประชากรเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกในช่วงต้นสหัสวรรษนี้ การศึกษาปัญหาเพื่อรองรับสังคมสูงวัยจึงเป็นโจทย์ที่ท้าทายของสังคมที่จะทำให้กลุ่มคนทุกช่วงวัยสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลจากการตั้งข้อสมมุติภาวะเจริญพันธุ์ในปี พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นปีฐานอัตราเจริญพันธุ์รวม (TFR) เท่ากับ 1.62 จากนั้นให้อัตราเจริญพันธุ์รวมมีการเปลี่ยนแปลง 4 แบบ คือ เพิ่มขึ้น คงที่ ลดลงตามปกติ และลดลงเร็วมาก การเพิ่มขึ้นลดลงของอัตราเจริญพันธุ์รวมแต่ละแบบมีลักษณะเป็นเส้นตรง ผลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทยปีพ.ศ. 2553-2583 พบว่า ข้อสมมุติแบบที่ 3 คือ การลดลงตามปกติ เป็นข้อสมมุติที่เป็นไปได้มากที่สุด คือ TFR คงที่ 1.62 ในช่วง 5 ปีแรก (2553-2583) หลังจากนั้นค่อยๆ ลดลงจนถึง 1.30 ในปีพ.ศ. 2583 และในระหว่างปี พ.ศ.2553-2583 สัดส่วนของประชากรวัยเด็ก และวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 13.2 ในปีพ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 32.1 ใน พ.ศ. 2583 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) ในขณะที่สำนักงานสถิติ

แห่งชาติ (2557) ได้ทำการสำรวจประชากรสูงอายุมาแล้วทั้งหมด 5 ครั้ง โดยครั้งล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2557 พบว่า ผู้สูงอายุในประเทศไทยมีทั้งหมดจำนวน 10,014,699 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 14.0 ของประชากรทั้งหมด และปัจจุบันมีหน่วยงาน กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ มีความตื่นตัวและมีการดำเนินงานเพื่อรองรับสังคมสูงวัยในระดับพื้นที่ หลากหลายรูปแบบ เช่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และครอบครัวในการจัดการระบบ ดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งให้ความสำคัญกับการ จัดระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชน (สำนักงานประสานการพัฒนา นโยบายรองรับสังคมสูงวัย (สป.สว), 2562) โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการช่วยพัฒนาศักยภาพ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

เทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เป็นหนึ่งในหลาย ๆ ท้องถิ่นที่ได้ตระหนักและเกิดความตื่นตัว เพื่อเตรียมการรองรับและให้การดูแลประชากรผู้สูงอายุในตำบลมากขึ้น เนื่องจากผู้สูงอายุในพื้นที่ป่วยด้วย โรคเรื้อรังเพิ่มมากขึ้น มีปัญหาสุขภาพจิต มีภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่เพียงลำพัง และจากการศึกษาโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลก้อพบว่า ประชากรผู้สูงอายุมีถึงร้อยละ 14.5 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งนับได้ว่าเทศบาลตำบลก้อได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว ประกอบกับรัฐบาล มีนโยบายในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2543 ในมาตรา 50 ที่กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบล (7) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ จึงทำให้เกิดการดำเนินงานของกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ เทศบาลตำบลก้อได้เข้าร่วม ดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าวตั้งแต่ พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา โดยได้มีการเตรียมการเพื่อจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้น แต่กระบวนการดำเนินงานยังไม่สามารถขับเคลื่อนได้ อันเนื่องมาจากนโยบายการดำเนินงานยังไม่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และขาดบุคลากรในการขับเคลื่อนงานดังกล่าว จากสภาพปัญหาการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในประเด็นของการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อน หรือเป็นกลไกการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ให้ไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มประชากรใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 72 คน ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ (1) สมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 58 คน และ (2) ผู้สนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียน ผู้สูงอายุ ประกอบด้วย คณะกรรมการดำเนินงานจัดตั้งโรงเรียน จำนวน 10 คน เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลก้อ จำนวน 4 คน เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย (1) แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการ และพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลก้อ (2) ประเด็นการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Focus group Discussion) คณะกรรมการดำเนินงานจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลก้อ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจาก 3 ส่วน คือ การทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึง เอกสารบริบท และแผนงานโครงการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

ผลการวิจัย

สถานการณ์ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

จากการจัดเวทีระดมความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุ การสัมภาษณ์คณะกรรมการดำเนินงาน จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลก้อเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้สูงอายุในพื้นที่ พบว่า เทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอลี้ 39 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดลำพูน 144 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ไกลที่สุดของอำเภอลี้และจังหวัดลำพูน ปัจจุบันเทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน มีประชากรทั้งหมด จำนวน 2,435 คน มีผู้สูงอายุจำนวน 342 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 คน ของประชากรทั้งหมด ผู้สูงอายุจบการศึกษาระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 100.00 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 22.41 และรับจ้างทั่วไปร้อยละ 44.83 และมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มมากขึ้น มีปัญหาสุขภาพจิต มีภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุที่ ถูกทอดทิ้งให้อยู่เพียงลำพังเพิ่มมากขึ้น

การส่งเสริมศักยภาพหรือเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุเทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการดำเนินงานจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เทศบาล ตำบลก้อ เกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพหรือการเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุ พบว่า กระบวนการดำเนินงาน ด้านพัฒนา เทศบาลไม่เคยละทิ้งในเรื่องของการดูแลและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ โดยทุก ๆ ปีจะมีการส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมและงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ เช่น การอบรมให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีความต้องการ รวมทั้งเทศบาลได้ มีการประชาสัมพันธ์ให้ทุกหน่วยงานได้ให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เช่น การตรวจสุขภาพ การส่งเสริม อาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าเทศบาลตำบลก้อมีความพยายามในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อจะได้ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ โดยเจ้าหน้าที่คนหนึ่ง ได้พูดว่า...“เทศบาลได้พยายามหลายครั้งในการเตรียมการเพื่อจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 แต่กระบวนการดำเนินงานยังไม่สามารถขับเคลื่อนได้ เนื่องจากเทศบาลมีนโยบายการดำเนินงานยังไม่ชัดเจน ไม่เป็นรูปธรรมที่จะทำให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการดำเนินงาน และขาดบุคลากรในการขับเคลื่อน การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ...” จึงทำให้งานทางด้านการส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุเป็นเพียงแค่การให้การดูแล ช่วยเหลือเฉพาะหน้าตามกิจกรรม โครงการที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีเท่านั้น

แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

จากการจัดเวทีฝึกอบรมเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ และการเก็บข้อมูล ด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุตำบลก้อ ผลการศึกษาพบว่า หากจะมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่ เทศบาลควรดำเนินการดังนี้ คือ (1) ส่งเสริม กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุจากกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชน (2) ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นมิตร กับผู้สูงอายุ โดยโรงเรียนผู้สูงอายุที่จะจัดตั้งขึ้นนั้นควรมีลักษณะ ดังนี้

1) สร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุ ตามความต้องการและ ความสนใจของผู้สูงอายุ เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ การเสริมสร้างคุณค่าและ การพัฒนาที่ยั่งยืน การเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ เป็นต้น

2) สร้างโอกาสในการดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าและได้รับการเคารพ โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้มีการ สืบสาน สานต่อภูมิปัญญาต่างๆ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในทุกๆ เทศกาล ส่งเสริมการศึกษาให้ ผู้สูงอายุที่ยังมีความสามารถในการที่จะทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้

3) การสร้างโอกาสในการบูรณาการระหว่างช่วงวัย โดยให้ภาครัฐเป็นหน่วยเชื่อมต่อ หรือได้ให้ความช่วยเหลือ อาทิ ช่วยอุดหนุนกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ หาดตลาดเพื่อสร้างรายได้เสริมจากการส่งอาชีพต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุทั้ง 4 หมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลก้อที่ยังมีความพร้อมหรือมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน

4) การสร้างโอกาสในการยังประโยชน์แก่สังคม ในเทศบาลตำบลก้อพบว่า ศักยภาพของผู้สูงอายุในการทำงานเพื่อสังคมยังมีค่อนข้างสูง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสนใจและมีอุดมการณ์ร่วมกันในการที่จะพัฒนาคุณภาพทั้งทางกาย จิตใจและสังคม เพื่อให้ชีวิตมีคุณค่าและมีคุณประโยชน์

5) สร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ไม่ว่าจะเป็น โรงเรียนผู้สูงอายุ กิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลก้อ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่า เทศบาลตำบลก้อในฐานะหน่วยงานกลางควรมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุโดยมีที่ตั้งที่เป็นศูนย์กลางสำหรับผู้สูงอายุทั่วทั้งตำบล นั่นคือ ครอบคลุมทั้ง 4 หมู่บ้าน เนื่องจากปัจจุบันโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีอยู่นั้น เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 1 บ้านก้อทุ่ง เพียงแห่งเดียวเท่านั้น ไม่มีความสะดวกต่อผู้สูงอายุจากหมู่บ้านอื่นในการเข้ามาร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้น หากมีที่ตั้งของโรงเรียนผู้สูงอายุที่เป็นศูนย์กลางของทั้ง 4 หมู่บ้าน โดยเฉพาะการตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลก้อ ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวาง เหมาะแก่การทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุทั้งตำบลก็จะเป็นผลดีต่อการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ นอกจากทำเลที่ตั้งแล้ว ผู้สูงอายุยังต้องการเรียนรู้กระบวนการบริหารจัดการต่อการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลก้อเพื่อนำไปสู่การวางแผนกิจกรรมของโรงเรียนต่อไป

สำหรับการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลก้อ อำเภอสี จังหัดลำพูน พบว่า ผู้สูงอายุมีความพร้อมในการมาทำกิจกรรมร่วมกันในโรงเรียนผู้สูงอายุ และอยากได้รับการพัฒนาตนเอง ใน 4 ประเด็น ดังนี้

1) กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ โดยผู้สูงอายุให้ความคิดเห็นถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะไม่สามารถทำงานได้เหมือนกับคนในวัยทำงานก็ตาม แต่ยังมีผู้สูงอายุบางกลุ่มที่มีสภาพร่างกายที่แข็งแรงและยังสามารถที่จะประกอบอาชีพเสริม เพื่อแบ่งเบาภาระทางครอบครัวได้ ดังนั้นควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมด้านอาชีพ เช่น การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า

2) กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ เนื่องจากมนุษย์ทุกคนย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามอายุขัย เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีสุขภาพที่แข็งแรงควรมีการพัฒนาอบรมให้ความรู้ในเรื่องของโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ การออกกำลังกายที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ แม้ว่าผู้สูงอายุจะมีความจำกัดทางด้านร่างกาย การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ ช่วยให้เคลื่อนไหวร่างกายได้ดีขึ้น เจ็บป่วยน้อยลง สุขภาพจิตดี แข็งแรงกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ออกกำลังกาย

3) กิจกรรมการพัฒนาความรู้ โดยผู้สูงอายุได้จำคำกล่าวที่ว่า “มนุษย์มีการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ” การแสวงหาความรู้ไม่ได้มีการจำกัดเพียงแต่ช่วงวัยเด็กถึงวัยทำงานเท่านั้น ดังนั้นควรมีการส่งเสริมพัฒนาความรู้ให้กับผู้สูงอายุอยู่ โดยการอาศัยการเรียนรู้และวิธีการดึงความรู้ที่อยู่ภายในของผู้สูงอายุออกมา เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนความคิด จึงจะช่วยให้เกิดแนวความคิดแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่

4) กิจกรรมพัฒนาด้านสังคม เนื่องจากปัจจุบันนี้ในชุมชนผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะถูกทอดทิ้งให้อยู่เพียงลำพัง ดังนั้นการพัฒนาด้านสังคมควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อพบปะผู้สูงอายุด้วยกัน เช่น การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่ป่วย เพื่อให้กำลังใจซึ่งกันและกัน การดูแลสุขภาพซึ่งกันและกัน การมอบของที่ระลึกของใช้ในชีวิตประจำวัน

นอกจากความต้องการที่อยากจะได้รับการพัฒนาดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้สูงอายุยังได้เสนอให้มีการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลก้อ เพิ่มอีก 4 ประเด็นคือ

- 1) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน
- 2) ควรปรับปรุงทัศนียภาพโดยรอบๆ ชุมชนให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ อาจเริ่มจะสถานที่หน่วยงานภาครัฐก่อน
- 3) ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นช่องทางในการหางบประมาณสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุและผลักดันการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลก้อให้เกิดหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม
- 4) จัดให้มีโครงการตรวจเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการตรวจสุขภาพเชิงรุก และจัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำเดือน โดยเป็นการตรวจสุขภาพทั่วไป และเป็นการตรวจคัดกรองโรค โดยบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลก้อ

อภิปรายผล

จากการระดมความคิดเห็น และฝึกอบรมแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลก้อ พบว่า ผู้สูงอายุเห็นชอบและอยากให้เทศบาลจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยโรงเรียนที่จะจัดตั้งขึ้นนั้นควรเกิดขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วม โดยการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นมิตรกับผู้สูงอายุ รวมถึงมีการออกแบบโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีลักษณะที่น่าสนใจ คือ ต้องเป็นโรงเรียนที่สร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างคุณค่า ความหมาย การเคารพผู้สูงอายุโดยการสืบสานและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ สร้างโอกาสในการ บูรณาการระหว่างช่วงวัย ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม และสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเทศบาลก้อ มีความต้องการและความพร้อมสูงมากต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนและรวมถึงพร้อมที่จะเข้ามาบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุร่วมกับเทศบาล ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (2556) ที่ให้แนวคิดว่าการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ มีเจตนาเพื่อช่วยยกระดับศักยภาพ การสร้างคุณค่าและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ให้มีความสุขทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม โดยมีการออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนให้ครอบคลุมตามกระบวนการของคู่มือการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุที่ได้วางไว้ 5 ประเด็น คือ (1) ส่งเสริมการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (2) เสริมสร้างสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (3) ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (4) เสริมสร้างคุณค่าทางภูมิปัญญาของผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และการยอมรับ และ (5) ส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบทอดต่อไป กระบวนการดำเนินงานดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับสาระสำคัญของปฏิญญาผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2542 ในข้อที่ 3 ได้เขียนไว้ว่า “ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมรอบด้านเพื่อสามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย” ในส่วนของผู้วิจัยมองว่ากระบวนการดำเนินงานจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุดังกล่าวข้างต้นสำเร็จได้เทศบาลตำบลก้อต้องมีนโยบาย มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนมากกว่านี้ ทั้งนี้ในส่วนของกลุ่มบุคลากร ซึ่งหมายถึงสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่รวมถึงชุมชน มีระดับความพร้อมที่จะหนุนเสริมกระบวนการดำเนินงานอย่างเต็มที่

สำหรับการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลก้อ พบว่า ผู้สูงอายุอยากได้รับการพัฒนาด้านตนเอง ใน 4 ประเด็น ที่น่าสนใจคือ การพัฒนาส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาความรู้ และการพัฒนา ด้านสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนาความรู้ ผู้สูงอายุได้จำคำกล่าวในการเข้ารับการฝึกอบรมตามกระบวนการวิจัยและได้สะท้อนออกมาว่า “มนุษย์มีการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ”

การแสวงหาความรู้ไม่ได้มีการจำกัดเพียงแต่ช่วงวัยเด็กถึงวัยทำงานเท่านั้น ดังนั้นผู้สูงอายุควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาความรู้อยู่เสมอโดยการอาศัยการเรียนรู้และวิธีการดึงความรู้ที่อยู่ในของผู้สูงอายุออกมา เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนความคิด จึงจะช่วยให้เกิดแนวความคิดแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ แนวคิดดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเทศบาลตำบลก้อให้ความสำคัญกับการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ พร้อมทั้งจะเรียนรู้ ปรับตัวตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ วรเวศม์ สุวรรณระดา และรักชนก คชานูบาล (2557) ที่ได้สรุปไว้ว่า ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุไทย” ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 53 และมาตรา 80 (1) รวมถึงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 8 9 และ 10 ตามลำดับ ในประเด็นการพัฒนา “คน” โดยมีเป้าหมายที่พัฒนา “ผู้สูงอายุ” ด้วย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) มียุทธศาสตร์เน้นการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง พัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและบริการบนพื้นฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) มียุทธศาสตร์เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในการพัฒนาคนให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศและมีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อให้ผู้สูงอายุมีการทำงานที่เหมาะสมตามศักยภาพและประสบการณ์ การสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ การเสริมสร้างบทบาทของสถาบันทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ได้ระบุความสำคัญของการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลอย่างต่อเนื่องตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยสูงอายุเช่นเดียวกันในแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และ 2 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 รวมถึงปฏิญญาผู้สูงอายุ ก็เน้นย้ำความสำคัญของสิทธิในการเรียนรู้และการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุไทยให้เป็น “ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ” เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีศักยภาพที่ช่วยเหลือตนเองและสังคมได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อมูลจากการดำเนินการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุยังคงมีความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ โดยจากผลการศึกษา ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ดังนี้

1. ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน
2. ควรปรับปรุงทัศนียภาพรอบๆ ชุมชนให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ อาจเริ่มจากสถานที่หน่วยงานภาครัฐก่อน
3. ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นช่องทางในการหางบประมาณสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุและผลักดันการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลก้อ ให้เกิดหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม
4. จัดให้มีโครงการตรวจเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการตรวจสุขภาพเชิงรุก และจัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำเดือน โดยเป็นการตรวจสุขภาพทั่วไป และเป็นการตรวจคัดกรองโรค โดยบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลก้อ
5. ควรมีการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การเรียนรู้ถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างคุณค่าในตนเองสำหรับผู้สูงอายุ การสร้างอาชีพเสริมและต่อยอดรายได้ให้เพิ่มขึ้น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- วรเวศม์ สุวรรณระดา และรักชนก คชานุบาล. (2557). การขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน; รายงานวิจัย. วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.), (2562). เอกสารแนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายรองรับสังคมสูงวัยระดับพื้นที่. สำนักงานประสานการพัฒนานโยบายรองรับสังคมสูงวัย (สป.สว).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553-2583. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). รายงานผลเบื้องต้น สํารวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557. [ออนไลน์].เข้าถึงได้จาก: https://www.m-society.go.th/article_ttach/14494/18145.pdf. สืบค้น เมื่อ วันที่ 7 กรกฎาคม 2559.
- สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ และ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กเยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ. (2556). คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.